

ההסתדרות הרפואית בישראל
המועצה המדעית

השתלמות עמיתים
ברפואת הגנת הילד

Syllabus

פברואר 2026

רקע

התעללות, אלימות והזנחה בילדים הינה בעיה חברתית קשה ומורכבת, אותה הגדיר ארגון הבריאות העולמי כמגיפה עולמית. על פי נתוני המועצה הלאומית לשלום הילד, כ 11% מהילדים בישראל מוגדרים כילדים בסיכון. לנושא זה משמעות בריאותית קצרת וארוכת טווח, וכן משמעות חברתית וכלכלית, בהסתכלות על הילדים כדור העתיד.

רפואת הגנת הילד (Child Abuse Pediatrics) הינה התמחות על מוכרת בארה"ב ובחלק ממדינות אירופה. המקצוע עוסק בהיבטים הקליניים הייחודיים של התעללות בילדים, לרבות פגיעות פיזיות ומיניות. במסגרת תפקיד רופא הגנת הילד, נדרש איתור, יעוץ וניהול מקרים, הובלה קלינית, הערכה פורנזית וכתובת חוות דעת משפטיות, טיפול רב מקצועי עם רשויות הרווחה והחוק, וכן הוראה והכשרה של רופאים, סטודנטים לרפואה ומקצועות טיפוליים משיקים (אחיות, עבודה סוציאלית ועוד).

דרישות הבסיס

מומחיות ברפואת ילדים או ברפואת המשפחה.

מטרות ההשתלמות

1. הכשרת רופאי ילדים לאיתור, אבחון, טיפול ומתן חוות דעת משפטיות במקרים החשודים להתעללות גופנית, מינית רפואית רגשית והזנחה בילדים.
2. הקניית ידע ומיומנויות בטיפול בילדים עם חשד לפגיעה מכוונת.
3. רכישת ניסיון בעבודה וניהול צוות רב מקצועי בבית החולים ועבודה מול רשויות הרווחה והחוק.
4. לימוד כתיבת חוות דעת רפואית משפטית ומתן עדות בבית המשפט.
5. השתתפות במחקר בנושא רפואת הגנת הילד בישראל.
6. השתתפות בהוראת תחום הגנת הילד.

משך ההשתלמות

שנה במשרה מלאה או שנתיים רצופות בחצי משרה מתוכן :

- 10 חודשים עבודה במרכז רפואי כחלק מצוות הגנת הילד, היכן שיש רופא הגנת הילד שקיבל הכרה לצורך השתלמות עמיתים.
- 2 חודשים במכון הלאומי לרפואה משפטית.

כשירויות הנדרשים

- זיהוי מאפיינים קליניים וביטויים רפואיים הקשורים להזנחה והתעללות בילדים על סוגיה:

1. גופנית
2. מינית
3. רפואית
4. הזנחה

5. רגשית

- הכרת הבירור הנדרש וניהול מקרה של מוות פתאומי ולא מוסבר (Sudden Unexpected Death Syndrome) (SUDS).
- הכרת הממצאים הרדיולוגיים האופייניים לחבלות לא תאונתיות.
- אבחון וטיפול במחלות המועברות במגע מיני.
- הכרת בדיקות העזר הנדרשות, מעבדתיות והדמיתיות במסגרת בירור במקרי חשד להתעללות לסוגיה.
- הכרת האבחנה המבדלת בין מצבים רפואיים לבין סוגי ההתעללות השונים.
- הקניית ידע בתיעוד משפטי לצורך כתיבת חוות דעת רפואיות משפטיות ועדות בבית משפט.
- הכרת ההיבטים הפסיכוסוציאליים הנלווים להתעללות והזנחה.
- הכרת ההיבטים האתיים והחוקיים בניהול מקרי התעללות.
- ניהול צוות רב מקצועי: רופאי ילדים, רדיולוגים, עבודה סוציאלית, ומקצועות רפואיים משיקים נוספים.
- עבודה עם ממשקים חיצוניים למערכת הבריאות: מערכת הרווחה, החוק, המשטרה.
- הבנת ההשפעות ארוכות הטווח של התעללות והזנחה: השפעות פיזיות, פסיכולוגיות והתפתחותיות של התעללות והזנחה על ילדים.
- קידום מחקר ברפואת הגנת הילד בישראל.
- לימוד ההיבטים המשפטיים, לרבות נטילת דגימות ותיעוד ממצאים, כתיבת חוות דעת רפואיות משפטיות.
- עבודה לפי עקרונות הגישה הרפואית רגישת הטראומה.

דרכי הלימוד

- עבודה במרכז רפואי כחלק מצוות הגנת הילד, היכן שיש רופא הגנת הילד שקיבל הכרה לצורך השתלמות עמיתים :
 - מעורבות מלאה במתן ייעוצים, תחילה בליווי ובהמשך באופן עצמאי עם הצגה, הדרכה וקבלת משוב.
 - ייעוץ בשעות כוננות תוך גיבוי של רופא הגנת הילד לשאלות, ולאחר מכן הצגת המקרה וקבלת משוב. הייעוצים כוללים לקיחת אנמנזה, בדיקה גופנית, תיעוד ממצאים בתיק הרפואי, בחירת בדיקות הדמיה ומעבדה, עבודה רב מקצועית משולבת עם הצוות הסוציאלי, דיון רפואי רב מקצועי עם הצוות הרפואי במחלקה, החלטה על דיווח, כתיבת דיווח וכתיבת חוות דעת משפטיות במקרים הרלוונטיים, מעקב לאחר שחרור.
 - ייעוץ בשעות כוננות תוך גיבוי של רופא הגנת הילד לשאלות, ולאחר מכן הצגת המקרה וקבלת מעקב לאחר ייעוץ או שחרור במסגרת מרפאות בית החולים - הכרת פרוטוקול המעקב והמשך הדיון הרב מקצועי, דיון דינמי אודות ההחלטות שהתקבלו באשפוז.

- השתלבות כחלק מצוות הגנת הילד, לרבות השתתפות בכתובת פרטוקולים ותהליכי עבודה.
- הצגת מחקרים בישיבות חטיבות הילדים.
- הצגת מקרים בישיבות חטיבת הילדים.
- הצגת מקרים מלמדים במפגשים אקדמיים של החברה לרפואה להגנת הילד.
- כתיבת הצעת מחקר בנושא רפואת הגנת הילד.
- מתן הרצאות לסטודנטים לרפואה ומתמחים ברפואת ילדים באחד מהנושאים בתחום – לסטודנטים פעם אחת, ולמתמחים פעם בחצי שנה.
- הגשת הרצאה והצגתה באחד מהכנסים ברפואת ילדים בנושא רפואת הגנת הילד, או בכנס בין לאומי.

● המכון הלאומי לרפואה משפטית :

- על המשתלם להיות מעורב בנתיחה שלאחר המוות במקרים של מוות פתאומי ובלתי מוסבר בפעוטות SUDS או במקרים החשודים להתעללות.
- המשתלם יהיה מעורב בבדיקות משפטיות של קטינים ובגירים נפגעי תקיפה מינית, וילמד ליטול דגימות ל DNA ותיעוד ממצאים גופניים וראיות.
- ילמד לתעד את הממצאים ולכתוב חוות דעת משפטית לשם הגשתה לרופא המכון האחראי על הסבב וקבלת משוב על ידו.
- יגיע עם רופאי המכון לבית משפט, ויצפה במתן עדויות על פי דגשים ללמידה שניתנו לו על ידי הרופא האחראי על הסבב במכון.

● בית-לין - מרכז הגנה השייך למשרד הרווחה, שיש בו רופא קבוע פעם בשבוע לפחות.

- על המשתלם לשהות 30 ימים לפחות בבית לין (יש לתעד את תאריכי הימים) :
- ליווי רופא במהלך בדיקה רפואית משפטית ללא הליך פלילי.
- הדרכה לגבי שיחה מקדימה והכנה לבדיקה של קטין ומשפחתו.
- הכרת מכשיר הקולפוסקופ ודגשים לבדיקה פורנזית שאינה אקוטית עם תיעוד.
- כתיבת חוות דעת משפטית במקביל לרופא בית לין והגשתה לשם קבלת משוב.
- נוכחות בישיבת צוות רב מקצועית בבית לין והכרת השיקולים המשפטיים והסוציאליים של המקרים, הכרת הדיונים ובהמשך השתלבות בהם.
- יישום החוקים הרלוונטיים לקטינים נפגעי עבירה בכל מקרה לגופו.
- הכרת חקירות ילדים וממשק עימם בהקשר הרפואי משפטי.
- המשתלם יעבור מצפייה לבדיקה בנוכחות רופא בית לין, ויכתוב חוות דעת למשוב.
- המשתלם יעביר הרצאה לצוות בית לין פעם אחת במהלך ההשתלמות.
- המשתלם יהיה נוכח לפחות פגישה אחת של צוות בית לין עם ממשק החיצוני לו.

○ המשתלם יהיה מעורב בייעוצים שרופא המרכז נותן, ויקיים איתו דיון אודותיהם ועם הרופא האחראי עליו בבית החולים.

- השתתפות / ביצוע בפעולות, כמפורט בנספח.
- השתתפות בישיבות ועדת אלימות של בית החולים.
- השתתפות בכנסי הרל"י ובישיבות אקדמיות.

דרישות מהמשתלם

- על המשתלם להגיש בקשה לתחילת השתלמות למועצה המדעית על פי המפורט באתר המתמחים.
- תיעוד את תקופות ההשתלמות בפנקס המיועד לכך ולהחתים את המנהל/ת בתחילת וסיום כל תקופה
- ניהול logbook ובו מצויינים התאריכים בהם המשתלם היה בבית לין, שם המקום והרופא שנכח במקום בחתימת מנהל ההשתלמות.
- בסיום ההשתלמות על המשתלם להגיש בקשה לסיום ההשתלמות על פי המפורט באתר המתמחים, ולצרף :
 - רשימת המיומנויות הנדרשות על פי הטבלה המצורפת, חתומה על ידי מנהל ההשתלמות
 - טופס הערכה והמלצה ממנהל היחידה
 - פנקס השתלמות

ספרות מקצועית

- **Child Abuse: Medical Diagnosis and Management.** Antoinette Laskey and Andrew Sirotnak, 4th edition 2020.
- **Diagnostic Imaging of Child Abuse.** Paul K. Kleinman, 3rd Edition 2015.
- **Child Abuse and Neglect: Diagnosis, Treatment and Evidence.** Carole Jenny, 1st Edition 2011.
- Adams JA, Farst KJ, Kellogg ND. **Interpretation of Medical Findings in Suspected Child Sexual Abuse: An Update for 2018.** J Pediatr Adolesc Gynecol. 2018 Jun;31(3):225-231. doi: 10.1016/j.jpag.2017.12.011. Epub 2017 Dec 30. Erratum in: J Pediatr Adolesc Gynecol. 2018 Dec;31(6):655. doi: 10.1016/j.jpag.2018.08.001. PMID: 29294380.
- Kellogg ND, Farst KJ, Adams JA. **Interpretation of medical findings in suspected child sexual abuse: An update for 2023.** Child Abuse Negl. 2023 Nov;145:106283. doi: 10.1016/j.chiabu.2023.106283. Epub 2023 Sep 19. PMID: 37734774.
- Smith T, Chauvin-Kimoff L, Baird B, Ornstein A. **The medical evaluation of prepubertal children with suspected sexual abuse.** Paediatr Child Health. 2020

Apr;25(3):180-194. doi: 10.1093/pch/pxaa019. Epub 2020 Apr 10. PMID: 32296280; PMCID: PMC7147698.

- Suzanne Haney, Susan Scherl, Linda DiMeglio, Jeannette Perez-Rossello, Sabah Servaes, Nadia Merchant, and the COUNCIL ON CHILD ABUSE AND NEGLECT, SECTION ON ORTHOPAEDICS, SECTION ON RADIOLOGY, and SECTION ON ENDOCRINOLOGY, and the SOCIETY FOR PEDIATRIC RADIOLOGY; **Evaluating Young Children With Fractures for Child Abuse: Clinical Report.** *Pediatrics* February 2025; 155 (2): e2024070074. 10.1542/peds.2024-070074.
- Cindy W. Christian, COMMITTEE ON CHILD ABUSE AND NEGLECT; **The Evaluation of Suspected Child Physical Abuse.** *Pediatrics* May 2015; 135 (5): e20150356. 10.1542/peds.2015-0356.
- James D. Anderst, Shannon L. Carpenter, Thomas C. Abshire, the SECTION ON HEMATOLOGY/ONCOLOGY and COMMITTEE ON CHILD ABUSE AND NEGLECT, James D. Anderst, Shannon L. Carpenter, Thomas C. Abshire, Jeffrey Hord, Gary Crouch, Gregory Hale, Brigitta Mueller, Zora Rogers, Patricia Shearer, Eric Werner, Stephen Feig, Eric Kodish, Alan Gamis; **Evaluation for Bleeding Disorders in Suspected Child Abuse.** *Pediatrics* April 2013; 131 (4): e1314–e1322. 10.1542/peds.2013-0195.
- Alex V. Levin, Cindy W. Christian, Committee on Child Abuse and Neglect, Section on Ophthalmology; **The Eye Examination in the Evaluation of Child Abuse.** *Pediatrics* August 2010; 126 (2): 376–380. 10.1542/peds.2010-1397.
- https://www.nevo.co.il/law_html/law01/073_002.htm#Seif446
- חוק העונשין, תשל"ז 1977, סעיף 368 ד' – חובת הדיווח, תיקון מספר 108 תשע"א 2010.
- לב-ויזל ר, איזיקוביץ' צ. אלימות כלפי ילדים ובני נוער בישראל: בין שכיחות לדיווח: גורמים מעודדים מול גורמים מעכבים דיווח: דו"ח מחקר למשרד החינוך. חיפה: אוניברסיטת חיפה 2016.
- מדינת ישראל, משרד הבריאות, חוזר המנהל הכללי מס. 25/03 איתור זיהוי וטיפול בקטינים נפגעי התעללות והזנחה.
- מדינת ישראל משרד הבריאות, חוזר המנהל הכללי מס. 7/2022 הסדרת הטיפול הניתן במערכת הבריאות לאחר פגיעה מינית.

נספח - מיומנויות קליניות בתקופת ההכשרה

על המשתתף לבצע את הפעולות הבאות, ולהגיש רשימה מפורטת, הכוללת ראשי תיבות של המטופל, תאריך הטיפול והרופא האחראי.

יש להגיש את הרשימה, חתומה על ידי מנהל התוכנית, עם הבקשה לסיום השתלמות.

מיומנות		כמות	הערות
- ניהול מקרה חשוד להתעללות גופנית: • אנמנזה מכוונת • בדיקה גופנית • תיעוד ממצאים • שיחה עם המשפחה • דיון על אבחנה מבדלת • החלטה על בדיקות עזר: הדמיה, מעבדה • תיעוד בתיק הרפואי • החלטה על דווח • כתיבת דווח ומתן עדות במידת הצורך • החלטה על המשך מעקב רפואי • דיון עם הממשק אליו מדווח המקרה (רווחה, משטרה, רפואת קהילה) • כתיבת חו"ד משפטית רפואית • דיון ומשוב עם מנהל התכנית	חבלת ראש	5	
	שברים	5	
	חבלות עוריות	5	
	כוויות	5	
- ניהול מקרה ובדיקה חשוד לפגיעה מינית: • שיחה מקדימה ואנמנזה: מטופל ומשפחה • הכנה לבדיקה • ביצוע בדיקה משפטית בנוכחות רופא הגנת הילד, רופא המכון לרפואה משפטית או רופא חדר אקוטי לנפגעי תקיפה מינית • נטילת דגימות DNA בנוכחות הרופא מנהל המקרה • שימוש בקולפוסקופ • תיעוד ממצאים • שיחת סיכום למטופל • החלטה על בדיקות מעבדה וטיפולים מונעים • ניתוב להמשך מעקב	אקוטי	10	
	לא אקוטי	10	
	נטילת דגימות ל DNA	5	אפשרי גם בבגירות

			• שיחת סיכום עם המטופל והמשפחה • דיון ומשוב על ידי הרופא מנהל המקרה
	2		ניהול מקרה חשוד ל Medical Child Abuse: • אנמנזה • בדיקה גופנית • תיעוד ממצאים • הכנת סיכום של ההיסטוריה הרפואית והבירורים • הכרת האבחנה המבדלת • שיחה עם המשפחה • החלטה על בדיקות עזר נוספות • תיעוד בתיק הרפואי • החלטה על דווח • כתיבת דווח ומתן עדות במידת הצורך • החלטה על המשך מעקב רפואי • דיון עם הממשק אליו מדווח המקרה (רווחה, משטרה, רפואת קהילה) • כתיבת חו"ד משפטית רפואית • דיון ומשוב עם מנהל התכנית
	3		ניהול מקרה של הזנחה: • אנמנזה • בדיקה גופנית • תיעוד ממצאים • שיחה עם המשפחה • דיון על אבחנה מבדלת • החלטה על בדיקות עזר: הדמיה, מעבדה • תיעוד בתיק הרפואי • החלטה על דווח • כתיבת דווח ומתן עדות במידת הצורך • המשך מעקב רפואי • דיון עם הממשק אליו מדווח המקרה (דגש מיוחד: רווחה ורפואת קהילה) • דיון ומשוב עם מנהל התכנית

	5	התעללות גופנית	• כתיבת חוות דעת רפואית משפטית: דגש על מבנה המסמך, הכרת הספרות הרפואית התומכת, אופן תיאור הממצאים ואופן הסקת המסקנה הרפואית המשפטית ויצירת מסמך המתאים להגשה לבית משפט. • כל חוות דעת תעבור בדיקה ומשוב על ידי הרופא האחראי על התכנית בבית החולים.
	5	התעללות מינית	